

Rapport fra
Marinarkeologiske registreringer
for Ålesund og Sula kommuner
14.06.2023 – 23.06.2023

Figur 1: Bunnfirhol i Tørlesundet (BSJ)

Innholdsfortegnelse

Figurliste.....	2
Innledning og formål.....	3
Undersøksområdet og bakgrunn	4
Sula.....	4
Ålesund.....	6
Undersøkelsene	6
Resultat(er)	7
Konklusjon	9
Referanser.....	10

Figurliste

Figur 1: Bunnfirhol i Tørlesundet (BSJ)	0
Figur 2: Oversikt over planområde med eksisterende renseanlegg som skal legges ned, og planlagt overføringsanlegg til nytt renseanlegg på Kvasnes (Asplan Viak AS).....	3
Figur 3: Oversikt over registrerte lokaliteter i og rundt det omsøkte området i Ålesund og Sula (Askeladden).	4
Figur 4: Østligere deler av Sula med tilstøtende områder, Kjente gravrøyser markert med grøn trekant (Askeladden)	5
Figur 5: Lokaliteter ved Langevåg. Eldre lokaliteter kan ses til venstre. Langevåg industristad med Devoldfabrikken og villaene til høyre (Askeladden)	5
Figur 6: Naustrekke øst for Åse renseanlegg (Askeladden).....	6
Figur 7: Område undersøkt med sonar ved Langevågen, Sula kommune (BSJ).	7
Figur 8: Område undersøkt med sonar ved Kippervika, Sula kommune (BSJ).....	7
Figur 9. Område undersøkt med sonar i Tørlavågen, Ålesund kommune (BSJ).	8
Figur 10: Område undersøkt med sonar ved Årvika, Ålesund kommune (BSJ).....	8
Figur 11: Områder undersøkt ved dykking avmerket i blått (BSJ, Norgeskart)	9

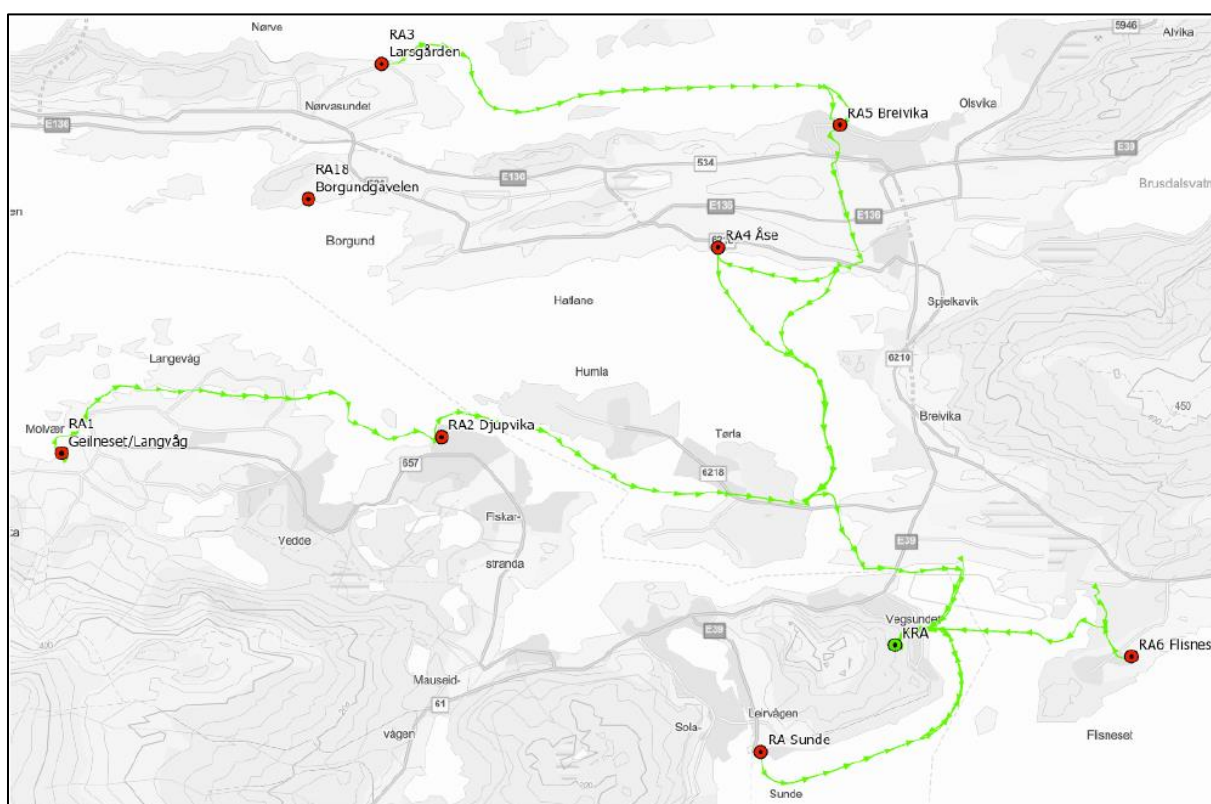
Innledning og formål

Den 14.06.2023 – 23.06.2023 gjennomførte Bergens Sjøfartsmuseum marinarkeologiske registreringer i Ålesund og Sula kommuner.

Foranledningen for undersøkelsene var at det skulle etableres nytt renseanlegg for avløpsvann i Ålesund og Sula kommuner ved Kvasnes i Sula kommune. Tiltaket inkluderte etablering av overføringsanlegg og pumpestasjoner ved eksisterende renseanlegg ved Larsgården, Åse, Breivika og Flisnes i Ålesund kommune, og Langvåg, Djupvika og Sunde i Sula kommune. Planen inkluderte også flere strekninger med sjøledninger og kabeltraseer fra eksisterende renseanlegg til det nye på Kvasnes (fig. 2)

Tiltaket er å regne for stor i omfang og påvirker prioriterte områder for marinarkeologi. Med heimel i Lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminne, §§ 9 og 14, vart det derfor fra Bergens Sjøfartsmuseum som vedkommendemyndighet, stilt krav om marinarkeologiske registreringer i forbindelse med det aktuelle tiltaket.

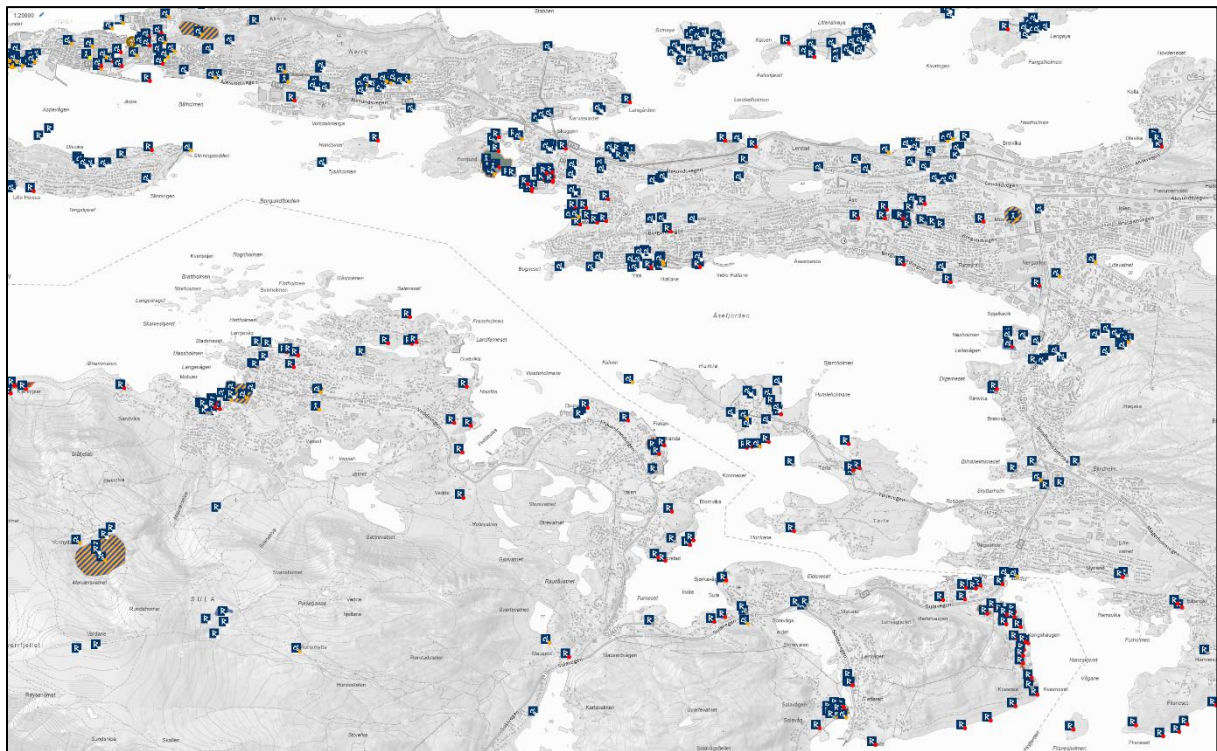
Formålet med registreringene var å vurdere til hvilken grad reguleringen kom i konflikt til eventuelle marine kulturminner.

Figur 2: Oversikt over planområde med eksisterende renseanlegg som skal legges ned, og planlagt overføringsanlegg til nytt renseanlegg på Kvasnes (Asplan Viak AS)

Undersøkningsområdet og bakgrunn

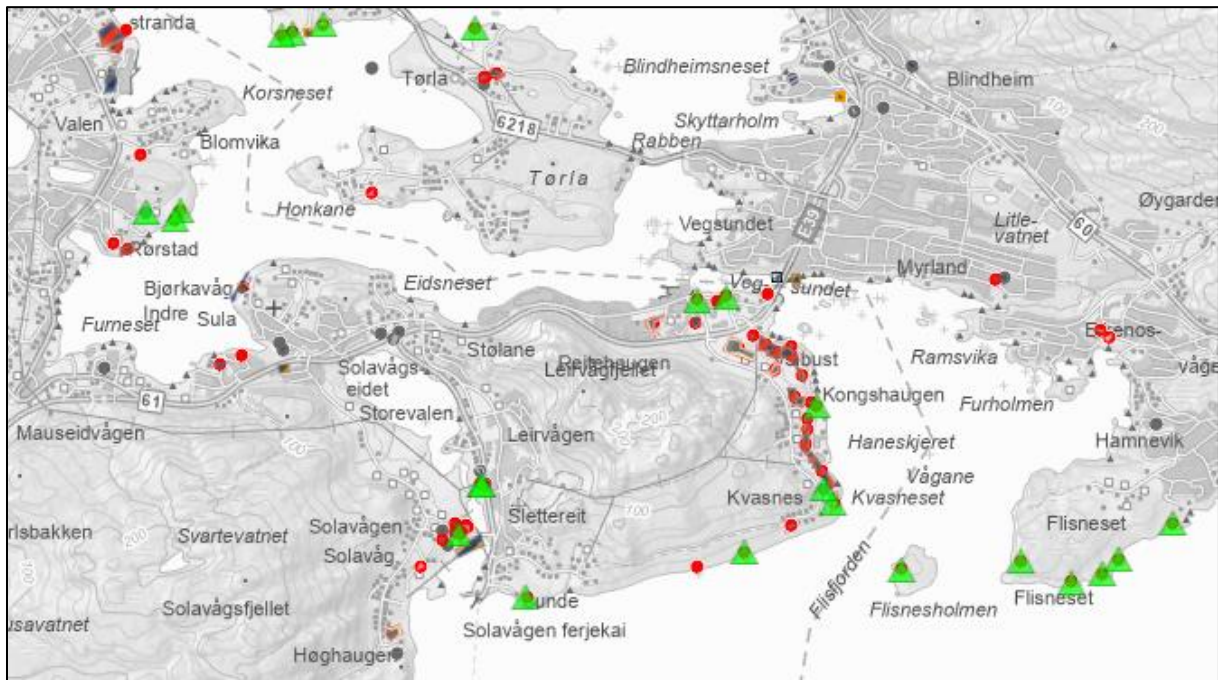
Gjennom arkeologiske spor kan det i Ålesund og Sula kommuner spores aktivitet helt tilbake til steinalder og utover. Som det kommer fram av tidligere registreringer i Askeladden så er området rikt på kulturminner som vitner om kontinuerlig bruk av området (fig. 3). Flere av disse lokalitetene kan ses i direkte tilknytning til maritim aktivitet.

Figur 3: Oversikt over registrerte lokaliteter i og rundt det omsøkte området i Ålesund og Sula (Askeladden).

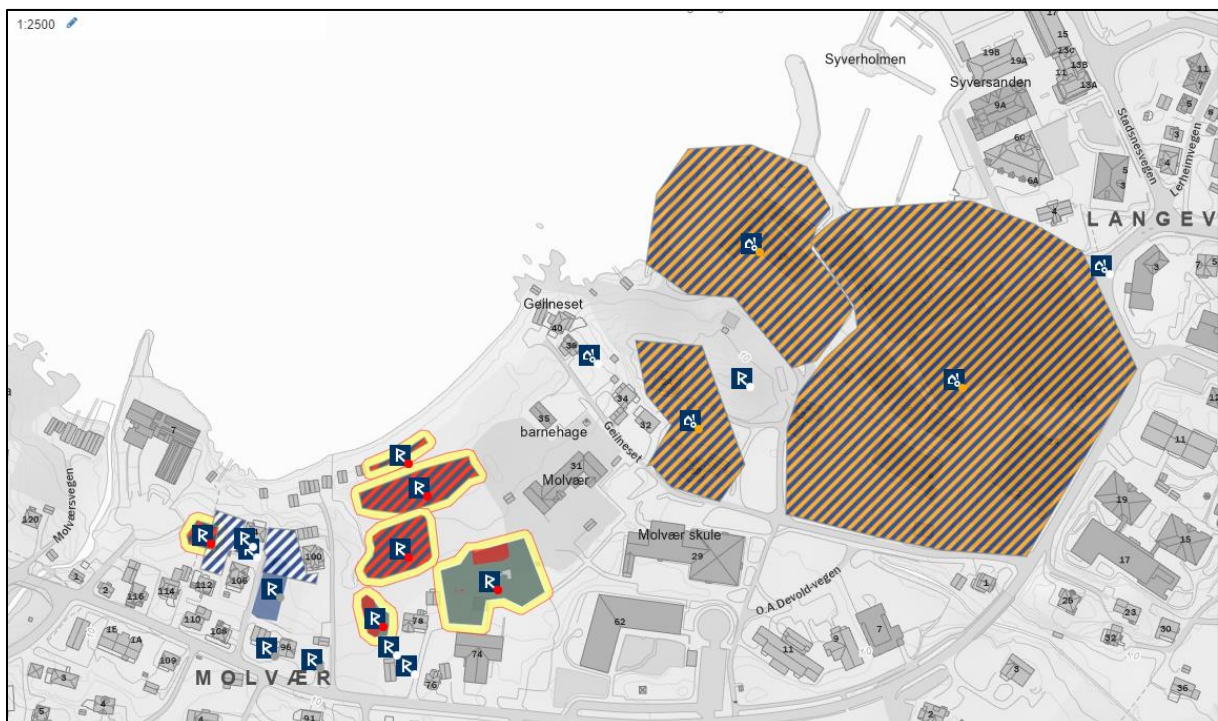
Sula

For å gå inn på noen lokaliteter som kan ses i tilknytning med tiltaksområdet, så finner man på Sula blant annet gravrøyser fra bronse-jernalder i form av gravrøyser. Disse forekommer spesielt hyppig langs kysten av den østlige delen av Sula og omegner og er plassert slik at de ville vært godt synlig fra sjøsiden (fig. 4). Studier har vist at slike momenter ofte kan relateres til havner og farleier (Løseth, 2006). Og markerer Vegsundet og omkringliggende områder allerede da som viktige ferdselsårer. Området rundt Vågane og Vegsundet blir også nevnt i Den Norske Los, for gode ankringsområder og for leden gjennom Vegsundet, som forbinder Borgundfjorden til Storfjord (Norges Geografiske Oppmaaling, 1914).

Figur 4: Østligere deler av Sula med tilstøtende områder, Kjente gravrøyser markert med grøn trekant (Askeladden)

Ved Langevåg er det registrert flere lokaliteter som spenner seg fra steinalder til middelalder. Innerst i bukta ligger også Industriområdet som har vokst opp rundt Langevåg industristad (fig. 5). Dette er et regionalt verneverdig kulturmiljø med tilknytning til havgående transport.

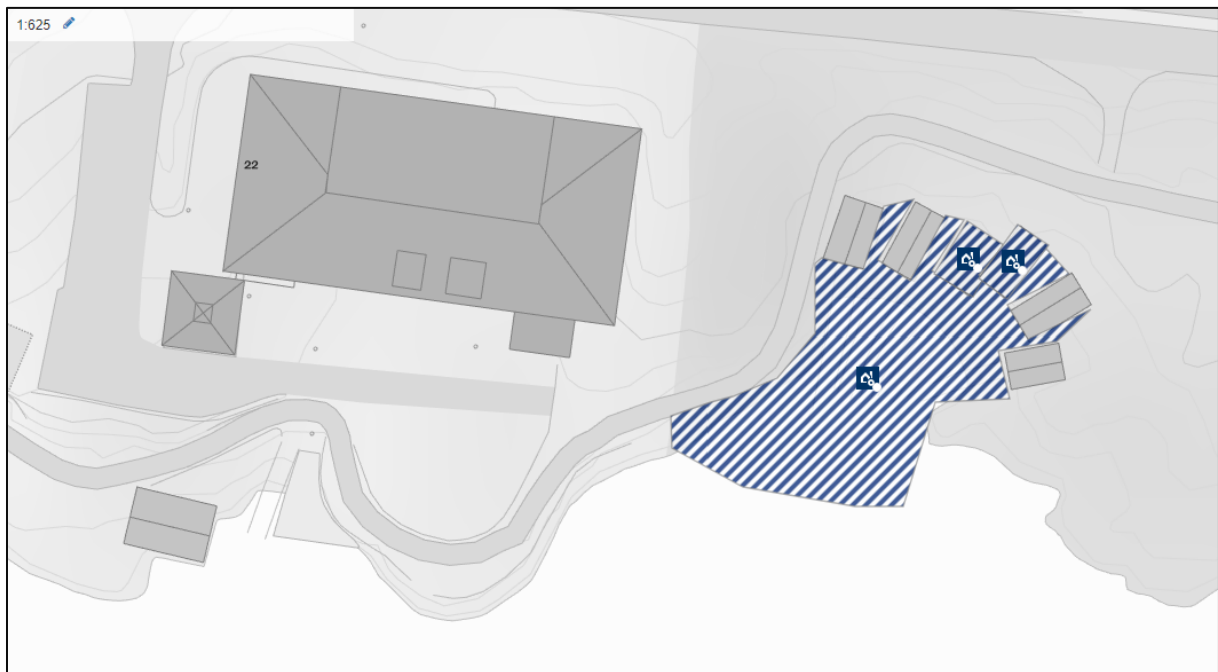

Figur 5: Lokaliteter ved Langevåg. Eldre lokaliteter kan ses til venstre. Langevåg industristad med Devoldfabrikken og villaene til høyre (Askeladden)

Ålesund

Det ville i og rundt Ålesund vært mye trafikk til havs i forbindelse med Borgundkaupangen som var handelsted for regionen i middelalder (Herteig, 1973). Mens kaupangen ikke befinner seg i umiddelbar nærhet så vitner denne om den ferdsel som ville funnet sted i og rundt Borgundfjorden.

Like øst for Åse renseanlegget står en eldre naustrekke. Den er først dokumentert på kart fra 1844 (fig. 6), men den historiske bruken av lokaliteten har utover dette vært vanskelig å tidfeste (Askeladden). På Hankeneset sør på Tørila er det fra 1600- til 1700-tallet registrert å ha logget et handelssted (Grytten, 1997). Tørlevågen var også ansett å ha potensiale som en god naturhavn.

Figur 6: Naustrekke øst for Åse renseanlegg (Askeladden).

Undersøkelsene

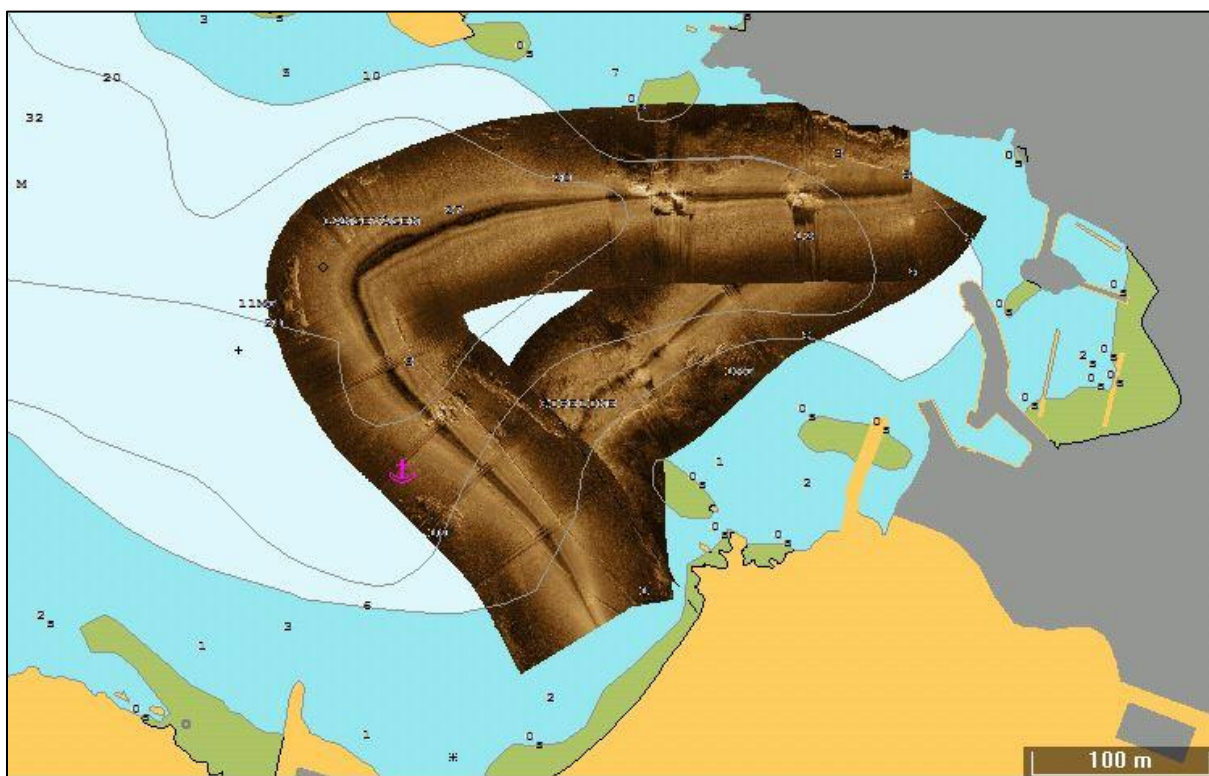
Undersøkelsene var utført av Tord Karlsen, Maiken Holst og Beatrice Frabetti ved Bergens Sjøfartsmuseum og innleid dykker Terje Hellan. Alle er sertifiserte for vitenskapelig dykking (klasse A eller B). Det vart nytta overflateforsynt utstyr (Interspiro DP1) med kommunikasjon mellom dykker og dykkeleder. Redningsdykker var påkledd mens dykking pågikk.

Som utgangspunkt for undersøkelsene var det brukt plankart tilsendt fra Asplan Viak AS (fig. 2). Under registreringene var det gjennomført visuelle registreringer ved dykking, det var – når bunnforholdene var egnet – også sondet ned i sjøbunnen for eventuelt å avdekke strukturer som ikke var synlige på bunnoverflata.. Det vart også kjørt sonar av typen DeepVision DE680D. Denne har høy frekvens for å kunne detektere mindre objekter og gir et godt overblikk over eventuelle anomalier som ballastrøyser, skipsvrak og andre større strukturer.

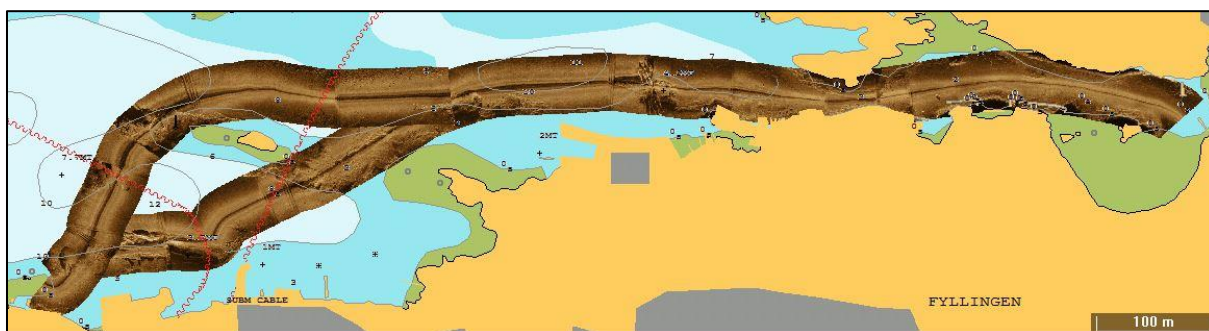
Resultat(er)

Alle ilandføringspunkter ble visuelt registrert fra overflaten. Det ble tatt høyde for områdets karakter i form av egnethet som havn, farlei, bosetnings-/aktivitetshistorie samt nivå av utbygging i moderne tid. Da det omsøkte området i sin helhet dekket et signifikant areal ble det besluttet å prioritere de områder med størst potensiale med tanke på akkumulasjon og bevaringsforhold for kulturminner/kulturlandskap. Ilandføringspunkter var av særlig prioritet da det er i disse områdene rørligging har mest skadevirkning på lokale bunnslag, da de blir begravd og/eller spylt ned, mens i dypere områder blir vektet ned og lagt på toppen av havbunnen.

Sonar ble benyttet ved Langevågen og Kippervika i Sula kommune samt Tørlevågen og Årvika i Ålesund kommune (fig. 7 – 10). Det ble ikke avdekket større anomaliteter som tilsa at det var hensiktsmessig med punktdykk.

Figur 7: Område undersøkt med sonar ved Langevågen, Sula kommune (BSJ).

Figur 8: Område undersøkt med sonar ved Kippervika, Sula kommune (BSJ).

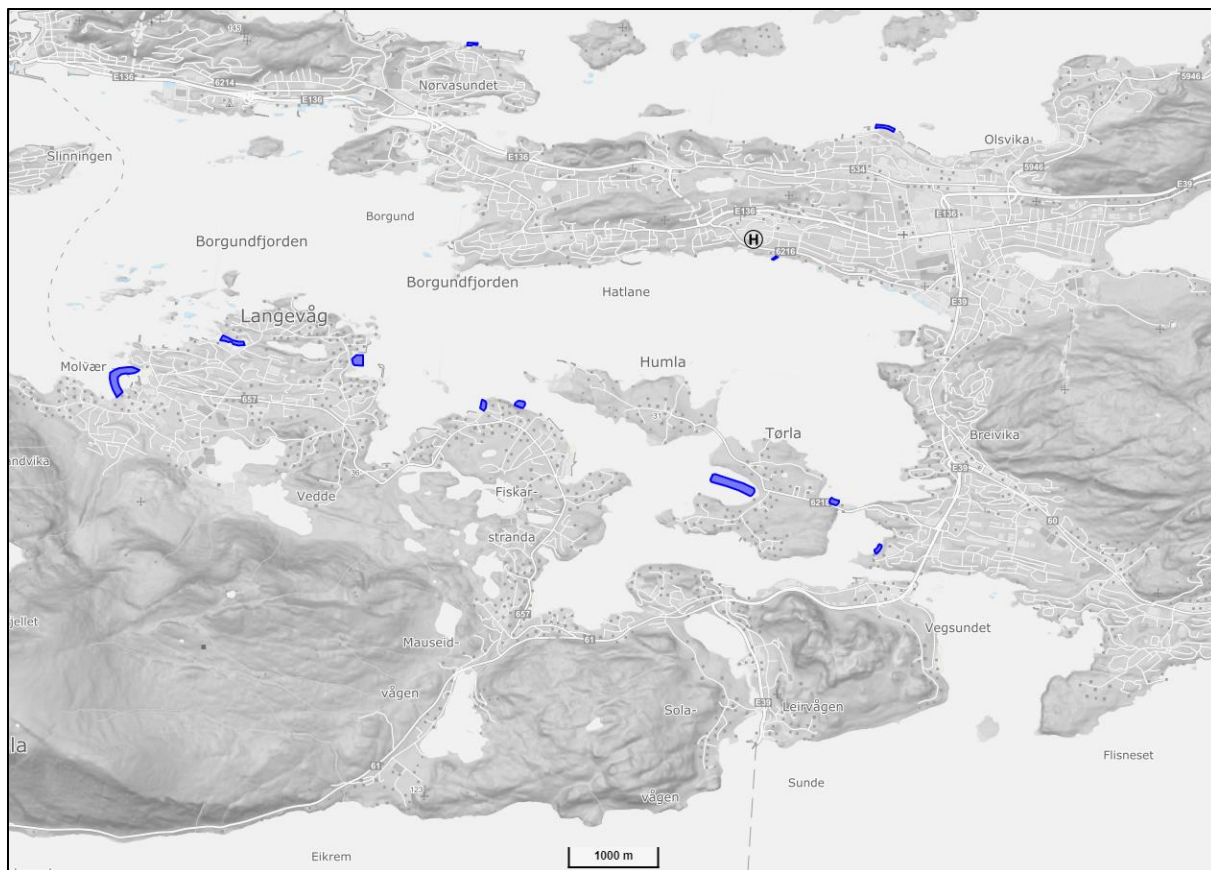
Figur 9: Område undersøkt med sonar i Tørlavågen, Ålesund kommune (BSJ).

Figur 10: Område undersøkt med sonar ved Årvika, Ålesund kommune (BSJ).

For å avdekke potensielle forekomster av mindre gjenstander ble det ved Langevågen, Kippervika, Tørlavågen og Årvika også gjennomført registreringer ved dykk. Det ble også dykket ved Orkevika, Djupvika og Fiskarstranda i Sua kommune samt Larsgården, Breivika, Åse og Rabbevågen i Ålesund kommune (fig. 11). De ble under disse undersøkelsen ikke avdekket kulturminner.

De var ved samtlige lokasjoner gode siktforhold. Kippervika var derimot preget av dype sedimenteringslag og forsøpling fra nyere tid og det var her ikke mulig å verifisere potensialet for eldre gjenstander. Potensielle kulturminner ligger trolig så dypt at de ikke bør la seg påvirke av det omsøkte tiltaket.

Figur 11: Områder undersøkt ved dykking avmerket i blått (BSJ, Norgeskart)

Konklusjon

Formålet med undersøkelsene var å vurdere tiltakets potensial for konflikt med eventuelle marine kulturminner, samt å vurdere det maritime kulturlandskapet i det berørte området.

Konklusjonen fra registreringene er at det ikke ble gjort funn som blir omfattet av Lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner, § 14

Referanser

- Grytten, H. (1997). *Byleksikon. 1: Litt om mye i Ålesund*. Sunnmørsposten Forlsag.
- Herteig, A. E. (1973). *Kaupangen på Borgund*. Ålesund: Borgundkaupangens venner.
- Løseth, K. (2006). *Det maritime kulturlandskapet på Hitra: Et studium i forhistoriske gravminnersbeliggenhet i kystlandskapet*. Trondheim: NTNU Norges teknisk-naturvitenskaplige universitet.
- Norges Geografiske Oppmaaling. (1914). *Den Norske Lods: Fra Florø til Aalesund*. Kristiania: Norges Geografiske Oppmaaling.